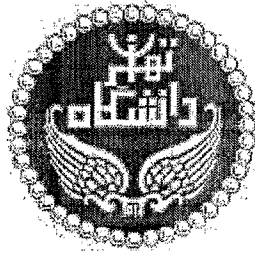

الله أكبر

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

عنوان

تحلیل سیاست های اشتغال در برنامه سوم توسعه اقتصادی

اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

نگارش

محسن فتح تبار فیروزجایی

استاد راهنما

دکتر عباس مصلی نژاد

استاد مشاور

دکتر مجید وحید

پایان نامه برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

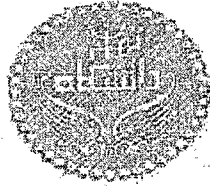
در رشته مطالعات ایران و سیاست گذاری عمومی

۱۳۸۹/۵/۵

دفتر اطلاعات مرکز اسناد
تسهیل

خرداد ماه ۱۳۸۹

۱۳۹۴۱۰

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی علوم سیاسی
گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد: محسن فتح تبار فیروزجاهی
در رشته : علوم سیاسی : گرایش : سیاستگذاری عمومی
با عنوان : تحلیل سیاستهای اشتغال در برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی جمهوری اسلامی ایران
را در تاریخ : ۱۳۸۹/۳/۹

به عدد	به حروف
۱۸،—	هجده

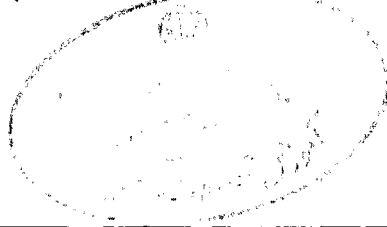
با نمره نهایی :

ارزیابی نمود .

با درجه :

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر عباس مصلی نژاد	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر مجید وحید	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد داور (یا استاد مشاور دوم)	دکتر حمیدرضا ملک محمدی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو	—	—	—	
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی :	دکتر عبدالرحمن عالم	استاد	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

تذکر : این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد .

شماره .....
تاریخ .....
پیوست .....

جمهوری اسلامی ایران

دانشگاه تهران

اداره کل تحصیلات تکمیلی

باسمه تعالی

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب ..... متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه / رساله حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این پژوهش از آنها استفاده شده است، مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است. این پایان‌نامه / رساله قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه از اعتبار ساقط خواهد شد.
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پردیس / دانشکده / مرکز دانشگاه تهران می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو

امضاء

تقدیم بہ ہمسرفداکارم

سرکار خانم محدثہ ملتان فیروز جالی

تقدیر و تشکر

اکنون که به لطف ایزد منان، دوره کارشناسی ارشد را با موفقیت به اتمام می‌رسانم، بر خود لازم می‌دانم از تمامی دوستان زیر تقدیر و تشکر نمایم:

از پدر و مادرم، که نخستین آموزگاران بی‌بدیل زندگی ام هستند، تقدیر و تشکر می‌نمایم. از تمامی استاتید گروه مطالعات ایران و سیاستگذاری عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

از جناب آقای دکتر غلامعباس مصلی نژاد به خاطر کمک‌هایش، که سمت استاد راهنما را بر عهده داشتند، تقدیر و تشکر می‌نمایم.

از جناب آقای دکتر مجید وحید، که سمت استاد مشاور را بر عهده داشتند، تقدیر و تشکر می‌نمایم. از سرکار خانم ورزنده و جناب آقای صمدی کارشناسان محترم و صمیمی آموزش دانشکده حقوق و علوم سیاسی تقدیر و تشکر می‌نمایم.

چکیده

امروزه اشتغالزایی و مبارزه با بیکاری یکی از مهم ترین دغدغه دولتهاست. به طوری که این مسئله یکی از اصلی ترین معیار موفقیت یا شکست سیاست دولت ها در اداره کشور به شمار می رود. موج جوان برخواسته از متولدین دهه ۱۳۶۰ و افزایش نرخ دانش آموختگان دانشگاهی، سیاستگذاران و برنامه ریزان را بر آن داشت تا در آستانه تدوین برنامه سوم، یک فصل از این برنامه را به سیاستهای اشتغال اختصاص دهند.

به دلیل حساسیت موضوع در جامعه کنونی ایران، بر آن شدیم تا سیاستهای اشتغالزایی دولت در طول برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را مورد نقد و بررسی قرار دهیم.

واژگان کلیدی: سیاست های اشتغال زایی، بیکاری، برنامه سوم توسعه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	بخش اول : کلیات
۲	طرح مسئله .....
۴	سوال اصلی پژوهش .....
۴	فرضیه اصلی .....
۴	فرضیات جایگزین .....
۵	روش تحقیق و جمع آوری اطلاعات .....
۵	روش شناسی تحقیق .....
۶	اهداف پژوهش .....
۷	موانع و محدودیت کار پژوهش .....
۷	ضرورت انجام پژوهش .....
۸	ادبیات موضوع .....
	بخش دوم
۲۰	فصل دوم ، مبانی نظری .....
۲۱	(۱) بررسی دیدگاههای اقتصادی راجع به اشتغال .....
۲۰	- نظریات کلاسیک و موضوع اشتغال .....
۲۴	- دیدگاه کینز و موضوع اشتغال .....
۲۷	- تحولات اشتغال در دهه ۱۹۸۰ .....
۳۵	(۲) تعاریف و مفاهیم مرتبط با اشتغال و بیکاری و انواع آن .....
۳۶	- جمعیت بیکار .....
۳۸	- جمعیت شاغل .....
۳۸	- جمعیت فعال اقتصادی .....
۳۹	- جمعیت غیر فعال اقتصادی .....
۳۹	- کار شایسته .....
۳۹	- نرخ مشارکت .....
۴۰	- نرخ اشتغال .....
۴۰	- نرخ بیکاری .....
۴۰	(۳) انواع بیکاری .....
۴۱	- بیکاری آشکار .....
۴۱	- بیکاری پنهان .....

۴۲	.....	بیکاری ارادی و غیرارادی
۴۲	.....	بیکاری ادواری یا دوره ای
۴۳	.....	بیکاری ساختاری
۴۴	.....	بیکاری اصطکاکی
۴۶	.....	بیکاری فصلی
۴۷	.....	(۴) بازار کار و ویژگی های آن
۵۰	.....	(۵) عرضه و تقاضای نیروی کار و عوامل موثر بر آن
۵۰	.....	-تقاضای نیروی کار
۵۱	.....	-عوامل موثر بر تقاضای نیروی کار
۵۶	.....	- عرضه نیروی کار
۵۷	.....	-عوامل موثر بر عرضه نیروی کار
۶۳	.....	-بیکاری و امنیت ملی
۶۵	.....	فصل سوم ، سابقه سیاستگذاری اشتغال در ایران
۶۶	.....	الف) برنامه ریزی در ایران
۶۷	.....	ب) برنامه عمرانی اول
۶۷	.....	ج) برنامه عمرانی دوم
۶۸	.....	د) برنامه عمرانی سوم
۶۹	.....	ه) برنامه عمرانی چهارم
۷۲	.....	و) برنامه عمرانی پنجم
۷۳	.....	انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی
۷۵	.....	-برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی
۷۸	.....	- برنامه دوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی
۸۱	.....	-برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی
۸۳	.....	-برنامه چهارم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی
۸۶	.....	بخش سوم : راهبردها و سیاستهای اشتغال و بررسی آن در برنامه سوم توسعه
۸۷	.....	-راهبردها و سیاستهای اشتغال
۸۸	.....	الف) سیاستهای کلان اقتصادی و موثر رشد اشتغال
۹۰	.....	ب) سیاستهای فعال بازار کار
۹۲	.....	ج) سیاستهای تنظیمی بازار کار
۹۳	.....	د) سیاستهای حمایتی و تسهیل بازار کار
۹۴	.....	-استراتژی ایجاد اشتغال منطقه ای در کشور

- ۹۸..... راهبرد اعزام به خارج نیروی کار
- ۱۰۰..... بنگاههای اقتصادی کوچک و زود بازده
- ۱۰۲..... کارآفرینی
- ۱۰۵..... سرمایه گذاری و اشتغال
- ۱۱۲..... سیاست های بازار کار در برنامه سوم
- ۱۲۲..... بخش چهارم) ارزیابی اهداف و سیاست های اشتغال زایی برنامه سوم
- ۱۲۴..... ارزیابی عملکرد سیاست های اشتغال مصوبه در برنامه سوم از یک نگاه کوتاه
- ۱۲۵..... عملکرد شاخص های ارزیابی تحولات بخش
- ۱۲۷..... منابع ایجاد اشتغال
- ۱۳۸..... ارزیابی عملکرد طرح ضربتی اشتغال موضوع مواد ۴۹ ۵۶ قانون برنامه سوم
- ۱۳۶..... ارزیابی عملکرد با اهداف سیاستهای اشتغال در برنامه سوم توسعه
- ۱۳۶..... الف) سیاستهایی که به طور مستقیم بر بازار کار تاثیر گذارند
- ۱۳۶..... (۱) ماده ۴۸
- ۱۳۷..... (۲) ماده ۵۰
- ۱۳۸..... (۳) ماده ۵۱
- ۱۳۸..... (۴) ماده ۵۳
- ۱۴۰..... ب) سیاست های که به طور غیر مستقیم بر بازار کار تاثیر گذارند
- ۱۴۰..... (۱) ایجاد شبکه اطلاع رسانی بازار کار
- ۱۴۰..... (۲) حمایت از مراکز کاریابی داخلی و خارجی
- ۱۴۱..... (۳) اختصاص مبلغی از بودجه سنواتی دستگاه به کمک های فنی و اعتباری
- ۱۴۳..... نتیجه گیری
- ۱۴۵..... جداول
- ۱۵۳..... منابع و مآخذ

بخش اول

کلیات

طرح مسأله:

در دهه های اخیر، جایگاه و اهمیت سرمایه انسانی در کانون مباحث نظری مربوط به توسعه کشورها، قرار گرفته و نیروی کار نه تنها به عنوان عامل رشد، بلکه به عنوان محور اساسی توسعه و تعالی، پایه اصلی ثروت ملل را تشکیل میدهد.

اشتغال به مفهوم فوق، عامل توزیع عادلانه تر درآمدها، حفظ کرامت و عزت نفس انسان و افزایش نوآوری ها در سطح جامعه است. از این رو مسأله اشتغال و بیکاری به ویژه برای جوانان، زنان و دانش آموختگان دانشگاهی، در تمام کشورها از جمله کشورهای در حال توسعه، دارای اهمیت ویژه ای برای دولت هاست که به منظور توسعه اشتغال به سیاستگذاری می پردازند.

در بررسی سیاست های اشتغال، مفهوم «اشتغال» به عنوان یک متغیر وابسته در مباحث اقتصادی مورد توجه قرار می گیرد. برای تغییر وضعیت اشتغال، متغیرهای متعددی همچون، «سرمایه گذاری»، «صادرات»، «مبارزه با قاچاق کالا»، «بهره وری نیروی کار»، «تنظیم دستمزدها و رابطه عرضه و تقاضا در بازار کار» و... به عنوان متغیرهای مستقل عمل می کنند. که بررسی رابطه هر یک از این متغیرها با مسأله اشتغال در مکان و زمان خاص می تواند موضوع پژوهشی جداگانه باشد.

معدالک براساس نگاهی علمی تر می توان به مسأله «تعادل» در نیروی کار و اشتغال به عنوان شاخصی برای ارزیابی سیاست های اشتغال پرداخت. در این بررسی تمرکز اساسی بر این پرسش استوار است که «آیا سیاست های اشتغال مورد نظر، منجر به ایجاد تعادل کمی و کیفی در بازار کار جامعه هدف گردیده است؟» و یا حداقل روند آن به سوی چنین تعادلی می باشد؟

بدیهی است در تلاش برای پاسخ به این پرسش، باید به مقایسه اهداف با عملکرد حاصل از استراتژی های اشتغال زایی را مورد ارزیابی قرار داد، این ارکان عبارتند از: «واقع بینانه بودن اهداف متناسب با شرایط اقتصادی روز جامعه»، «کار آمدی سیاست ها و خط مشی ها»، «منابع و امکانات لازم و کافی» و «کارایی سازمان ها و مؤسسات اجرایی دخیل در امر اشتغال زایی».

به منظور اجرای چنین مدل نظری و براساس نیازهای روز جامعه ایران در زمینه سیاستگذاری های کلان اقتصادی به ویژه در مسأله اشتغال، تلاش پژوهشگر به این قرار گرفته تا سیاست های اشتغال در برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و... جمهوری اسلامی ایران را به عنوان زمینه پژوهش خود برگزیند. براین اساس، پرسش مقدماتی پژوهش به این صورت طراحی گردیده که آیا سیاست های اشتغال در برنامه سوم توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران منجر به تعادل کمی و کیفی بازار کار ایران گردیده است؟»

پاسخ به پرسش فوق از طریق مقایسه عملکرد با اهداف سیاست های اشتغال برنامه سوم توسعه جمهوری اسلامی امکان پذیر است. اما پرسش اساسی تر که واجد جنبه های تحلیلی و تبیینی دقیق تری است براساس این مفروضات طراحی شده که: ۱. شکاف قابل توجهی بین اهداف و عملکرد سیاست های اشتغال برنامه سوم دیده می شود (این مفروضه خود حاصل پژوهش های پیشین در زمینه توضیح کمی و آماری عملکرد و برنامه سوم توسعه است).

۲. سیاست های پیش بینی شده در برنامه سوم توسعه منجر به تعادل کمی و کیفی در بازار کار ایران نشده و روندهای اجرایی این سیاست ها نیز در مسیر چنین تعادلی گام برنداشته اند. (این مفروضات خود

حاصل پژوهش های انجام شده پیشین است)، پرسش اصلی و فرضیه پژوهش محقق نیز براساس مفروضات فوق طراحی گردیده اند.

سوال اصلی پژوهش:

«مهمترین عامل در ایجاد شکاف بین اهداف و نتیجه عملکرد سیاست های اشتغال در برنامه سوم

توسعه ج.ا.ا. چیست؟»

فرضیه اصلی پژوهش:

در پاسخ به سوال اصلی، فرضیه اساسی پژوهش حاضر به شکل زیر در نظر گرفته شده است.

«مهمترین عامل در ایجاد شکاف بین اهداف و عملکرد سیاست های اشتغال برنامه سوم توسعه

جمهوری اسلامی، ناکارآمدی سازمان ها و مؤسسات اجرایی دخیل در امر اشتغال زایی است.»

فرضیات جایگزین:

فرضیات جایگزین پژوهش در واقع سایر ارکان استراتژی های اشتغال زایی در نظر گرفته شده و به

صورت زیر قابل طرح است.

۱. غیر واقع بینانه بودن اهداف و عدم تناسب آن با شرایط اقتصادی روز جامعه منجر به شکاف بین

اهداف و عملکرد سیاست های اشتغالی برنامه سوم شده است.

۲. ناکارآمدی خط مشی های در نظر گرفته شده برای تأمین اهداف سیاست های اشتغال منجر به

به شکاف بین اهداف و عملکرد سیاست های اشتغالی برنامه سوم شده است.

۳. فقدان منابع و امکانات لازم و کافی برای تأمین اهداف سیاست های اشتغال منجر به شکاف

بین اهداف و عملکرد سیاست های اشتغالی برنامه سوم شده است.

روش های جمع آوری اطلاعات

روش تحقیق علی - معلولی و روش های جمع آوری اطلاعات، مجموعه ای از روش های آماری،

بررسی اسناد و... می باشد.

روش مورد استفاده در پژوهش

در این تحقیق روشی که مورد استفاده قرار گرفت، رهیافت نهادی است. مطالعه نهادهای سیاسی و

اقتصادی و نقش آنها در اجرای خط مشی و سیاستها مهم است. در این رویکرد منظور از نهادها، ساختار

سیاسی رسمی و قانونی، قوانین و آیین نامه ها است.

به بیانی دیگر ما در این نوشتار بر آنیم بوروکراسی موجود در کشور، که یکی از کارویژه های آن

ایجاد اشتغال است، را مورد بررسی قرار دهیم. از آنجا که اداره عمومی یک رشته فرعی در علوم سیاسی

است، مطالعه آن از این منظر حائز اهمیت است. تعاریف اداره عمومی همگی به طور یکسان شامل عباراتی

همچون ترتیبات نهادی برای فراهم ساختن خدمات عمومی یا مطالعه بوروکراسی های عمومی می باشند.

بدون شک ویژگی کلیدی اداره عمومی را مطالعه نهادها تشکیل می دهد. (دیوید مارش و جری

استوکر، ۱۳۸۴ : ۹۸-۹۷)

حوزه اشتغال در ایران متاثر از سازمانها و نهادهای مختلف می باشد. سازمان مدیریت و برنامه ریزی در

تدوین برنامه های توسعه ای، مجلس شورای اسلامی در تصویب قوانین مربوط، بانک مرکزی در پیشبرد

سیاست های مالی و پولی و مهم تر از همه وزارت کار و امور اجتماعی به عنوان متولی اصلی اشتغال در کشور از جمله ی این سازمانها می باشند. برای مثال وقتی برای اعزام نیروی کار به خارج از کشور برنامه ریزی می شود، نقش وزارت کار و وزارت امور خارجه در این زمینه کاملاً روشن است یا وقتی تصویب می شود که برای ایجاد اشتغال در کشور، تسهیلات اشتغالزایی باید پرداخت شود، نقش سیستم بانکی در این زمینه پررنگ است.

در این خصوص رابطه مستقیمی بین برنامه های توسعه و نهاد های رسمی کشور وجود دارد. سوال اساسی این است که توسعه اقتصادی منوط به این خواهد بود که نهادهای موجود در کشور برای توسعه اقتصادی مناسب هستند، یا خیر؟ و این که میزان عملکرد آنها در پیشبرد خط مشی و سیاستها چگونه بوده است؟

اهداف پژوهش:

هدف عمده پژوهش حاضر از تحلیل سیاستهای اشتغال بررسی نقش مدیریت اجرایی نهادهای ایجاد اشتغال در امر اشتغال زایی و کار آفرینی است. بویژه بررسی نسبت بین این رکن از ارکان استراتژی های مربوط به اشتغال زایی با سایر ارکان آن و نقشی که در ارتقاء و بهینه سازی سایر ارکان و اجزاء دستگاه سیاستگذار در باب اشتغال می تواند داشته باشد. این هدف گرچه در چارچوب اهداف نظری پژوهش جای می گیرد، اما واجد جنبه های کاربردی ناظر به مدیریت سیاست های توسعه در ایران (اعم از خط مشی گذاری و اجرا) نیز هست.

موانع و محدودیت های موجود در مسیر پژوهش

یکی از عمده ترین موانع پژوهش حاضر، فقدان آمارهای قابل اتکاء در داخل کشوری بر ارزیابی سیاست های اشتغال از حیث عملکرد است آمار ارائه شده توسط منابع مختلف اعم از نهادهای مرتبط با دولت و بانک مرکزی مجلس شورای اسلامی و...، در بعضی موارد حاوی اختلافات و شکاف های معناداری است که ارزیابی نهایی را با مشکل مواجه می کند. علاوه بر آن سیطره مباحث و منازمات سیاسی بر امور اقتصادی (همچون به سایر امور).

آنچنان است که ضرورت احتیاط علی را در باب برخورد با چنین آمارهایی ایجاب می کند. محقق برای مقابله با چنین مانعی سعی دارد تا از طریق تحلیل داده های موجود با روش های علمی، و مقایسه آمارهای در اختیار، به موثق ترین منابع موجود دسترسی پیدا کند.

ضرورت انجام پژوهش:

بررسی عوامل دخیل در شکست یا موفقیت سیاست های اشتغال در کشور، با توجه به نرخ روز افزون آمار بیکاری و بروز پدیده رکورد تورمی، بویژه در مجامع و مراجع علمی و دانشگاهی که فارغ از ملاحظات سیاسی و اجتماعی، صرفاً به بررسی عوامل و فاکتورهای اقتصادی می پردازند؛ می تواند ضمن فراهم آوردن انباشت مطالعاتی و متمرکز منابع، تحلیل های بالنسبه جامع تری از وضع موجود و موعود کشور در زمینه ارزیابی ساختارهای سیاستگذاری عمومی در کشور، ضرورت چنین پژوهش هایی را ایجاب می کند. نهادهای سیاستگذار نظیر مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس شورای اسلامی و... می تواند از دستاوردهای نظری چنین پژوهش هایی بهره مند شوند.

ادبیات موضوع

بازار کار به عنوان یکی از بازارهای مهم چهارگانه اقتصاد و به دلیل سروکار داشتن با جنبه‌های انسانی رشد و توسعه، در تمامی نظام‌های اقتصادی توسعه یافته و در حال توسعه از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای در فرایند برنامه‌ریزی توسعه برخوردار است. میزان رشد بسیار بالای جمعیت در دهه ۱۳۶۰ در کشور که افزایش عرضه نیروی کار را در اواخر دهه ۷۰ و همچنین سال‌های اخیر به همراه داشته است، متاثر شدن کشور از شرایط جنگی و نیز عدم توفیق اهداف و سیاست‌های اشتغال‌زایی طی دوره‌های مذکور موجب شد تا بر تعداد بیکاران افزوده گردد، و درصد بیکاران به عددی دو رقمی بالغ شود. مسائل ناهنجاری‌های در حال گسترش بازار کار و اشتغال که نمود بارزی از ناهماهنگی و نامناسب بودن عملکرد، اهداف و سیاست‌های اشتغال‌زایی برنامه توسعه اول و دوم می‌باشد، موجب اختصاص جایگاه و اولویت خاصی به مباحث و مسائل مرتبط با بازار کار در فرایند تدوین قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شد به گونه‌ای که کاهش بیکاری و ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با عرضه نیروی کار به عنوان اولویت اول مسایل اقتصادی-اجتماعی کشور مطرح گردید و در نامه ابلاغ قانون برنامه سوم توسعه تصریح شد: «این برنامه ضرورت‌ها و چالش‌های اساسی کشور در سال‌های آتی نظیر جوانی جمعیت، اهتمام به امر اشتغال و فراهم آوردن رشد اقتصادی مورد نیاز برای کاستن از میزان بیکاری فعلی، توسعه منابع انسانی و فن‌آوری، افزایش سطح مشارکت اجتماعی و بهره‌مندی از منابع و امکانات کشور و مزیت‌های متعدد آن را مورد توجه جدی قرار داده است.

حوزه اشتغال و کارآفرینی به دلیل اهمیت بالا در نشان دادن میزان پویایی اقتصاد و از نتیجه کارآمدی

نظام سیاسی و اقتصادی هر جامعه مورد دغدغه و توجه بسیاری از پژوهشگران و محققان بوده است.

اولین اثری که در این موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد کتاب **تجزیه و تحلیل درآمد ملی و اشتغال** اثر آرنولد کولری است. هدف اصلی این کتاب توضیح مباحث اساسی و درجه اول اقتصاد کلان (macro economic) یعنی درآمد ملی و اشتغال است. مباحثی کلیدی که بدون ارائه تحقیق از آنها، پرداختن به سایر مسائل اقتصاد کلان دشوار خواهد بود. در این کتاب اگر چه تحلیلی جدیدی از اشتغال و درآمد ملی ارائه شده است، اما این نکته نیز فراموش نشده است که تحلیلهای جدید اقتصادی وقتی خوب درک می‌شوند که در رابطه با تحلیلهای کلاسیک قرار بگیرند. وی ضمن بررسی نظریه های کلاسیک و تفکیک میان بیکاری اختیاری و اجباری، استدلال کلاسیک‌ها را مبنی بر اینکه دستمزدها و قیمت‌ها با بیکاری کاهش می‌یابد، رد می‌کند.

در همین راستا مرتضی سامتی در کتاب **اشتغال، بازار کار و سیاست های اقتصادی** ضمن بررسی **نظریه های اشتغال** دیدگاه‌های دو نحله فکری نئو کلاسیک و کنیزی را با توجه به مفروضات خاص الگوهای اقتصاد کلان در ارتباط با مقوله اشتغال مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

از دیدگاه وی نئو کلاسیک‌ها معتقداند که دستیابی به تعادل در اشتغال توسط تغییرات سطح دستمزد اتفاق می‌افتد ولی کنیزیها بروز پدیده بیکاری را زائیده کمبود تقاضای موثر دانسته و لذا سیاسی‌های پولی و مالی و درآمدی مناسب و تحرک تقاضای موثر را توصیه میکنند. وی در ادامه این کتاب ساختار بیکاری در برخی از کشورهای آمریکایی و اروپایی و ژاپن را مورد بررسی قرار میدهد و حل مسئله بیکاری در این کشورها را ناشی از اتخاذ سیاسی‌های اقتصادی مناسب و مطابق با شرایط اقتصادی و اجتماعی کشورهای مذکور می‌داند.

این پژوهشگر در ادامه وضعیت **اشتغال در کشورهای جهان سوم** را مورد مطالعه قرار می دهد
وی در این بحث تصریح می نماید که در کشورهای در حال توسعه توافق روشنی بر اتخاذ بهترین سیاست
ها برای گسترش فرصت های اشتغال وجود ندارد.

در نهایت وی به بررسی وضعیت بازار کار در ایران اشاره میکند و ضمن بررسی سیرتاریخی عرضه و
تقاضای نیروی کار به توصیف عوامل موثر بر این دو مولفه بازار کار ایران پرداخته و سپس به طراحی
ساختار الگوی اقتصاد سنجی تابع اشتغال در بخشهای اقتصادی ایران مبادرت می ورزد.

مقاله **اشتغال، بازار کار و درآمد، افزایش ناامنی و نابرابری** بخشی از کتاب جهانی سازی و
دولت رفاه اثر پرفسور رامش میسرا که توسط مهدی تقوی ترجمه گردیده است.

در این مقاله که به مسائل اشتغال و بازار کار در اقتصاد رو به جهانی شدن اشاره دارد، با دقت نشان می
دهد که حمله نئولیبرالها به دولت رفاه کنیزی که به دنبال اقتصاد بازار جهانی شروع شد، موجب گردیده
است که سیاستهای دفاعی علیه ناامنی اقتصادی و فقر تضعیف شود.

این مقاله تحولات اشتغال، بازار کار و توزیع درآمد در کشورهای صنعتی غرب را مورد بررسی قرار
داده و سپس با اشاره به اشتغال کامل و جبران ناشی از آنها در اواخر دهه ۱۹۷۰، به بررسی وضعیت اشتغال
بعد از این دوره می پردازد.

یکی از موارد تاثیر گذار بر جریان اشتغال زایی میزان سرمایه گذاری خارجی است که در این
پژوهش به آن نیز پرداخته شده است. **تدوین و اجرای سیاست های سرمایه گذاری خارجی** اثر
جمعی از نویسندگان توسط غلامحسین رهبری از طرف دفتر مطالعات سیاسی بین المللی وزارت امور
خارجه ترجمه و منتشر شده است.